

- С91 Сучасні наукові дослідження представників суспільних наук – прогрес майбутнього : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 27–28 березня 2020 року). – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2020. – 100 с.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 001.8:30(063)

© Автори статей, 2020
© Львівська фундація суспільних наук, 2020

НАПРЯМ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

Бичковяк О. В. УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНІЧНИЙ МЕНТАЛІТЕТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....	5
Данканіч М. С. НАЧАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ ПАРМЕНІДА В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ М. ГАЙДЕГГЕРА.....	10
Костенко М. Т. СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ПОКАЗНИКИ ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ	14
Ozminska I. D., Struk N. P. HURDLES IN TRAINING PUBLIC SERVANTS: LANGUAGE ASPECT	20
Самчук Л. С. ОСВІТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СОЦІАЛЬНО- ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	23
Свідло Т. М. ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БАГАТОВЕКТОРНОСТІ ГУМАНІТАРИСТИКИ В ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ СЬОГОДЕННЯ	26
Сторожик М. І. ПРАВО НА ОСВІТУ І СВОБОДА ЛЮДИНИ: ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЧИ ДИСКРИМІНАЦІЯ	28
Сумченко І. В. ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ О. О. БОГДАНОВА.....	31

НАПРЯМ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНИХ НАУК

Бурлак Д. М. СЕМЕН ПЕТРОВИЧ ЯРОШЕНКО (1847-1917) – МАТЕМАТИК, ЧЛЕН НОВОРОСІЙСЬКОГО ТОВАРИСТВА ПРИРОДОДОСЛІДНИКІВ	38
--	----

КУЛЬТУРНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ БІЛОРУСЬКОЇ
ЕМІГРАЦІЇ В ЛИТВІ 42

Коваль О. С.

ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРАВОСЛАВНОГО
ХРАМОВОГО БУДІВНИЦТВА В ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОМУ
РЕГІОНІ (1734–1881 РР.): ІМПЕРСЬКИЙ ПЕРІОД 46

Манжос І. О.

РАДЯНСЬКА САТИРИЧНА ПЕРІОДИКА В ПЕРІОД
ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ 52

Чуян І. Л.

ФОРМИ ДОЗВІЛЛЄВИХ ПРАКТИК ЧЕСЬКОЇ
МЕНШИНИ УСРР (20-І РР. ХХ СТ.) 58

НАПРЯМ 3. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНИХ НАУК

Дацків І. Б., Лясковець С. С.

УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ
НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ. 62

Жоржоліані С. Р.

ДО ПИТАННЯ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ 69

Зан М. П.

ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВО У ВЛАДІ
РОМСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ МЕНШИНИ В СЛОВАЦЬКІЙ
РЕСПУБЛІЦІ ТА УКРАЇНІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ) 73

Козерод О. В.

ХАРАКТЕРНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ
(2018-2019 РР.) 79

Кундельський Д. В.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВЛАДИ ТА НАСИЛЛЯ 85

Омельчак А. О.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 92

Ostapiak V. I.

TYPES OF FOREIGN RELATIONS
AS PARTNERSHIPS AND MANAGEMENT 95

Бичковяк О. В.

доцент кафедри філософії імені В. Скотного
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Львівська область, Україна

УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНІЧНИЙ МЕНТАЛІТЕТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Кілька останніх років Україну «лихоманить». Майдан, революція гідності, анексія Криму, війна на Донбасі, зміна політичних еліт. Хвиля єдності та патріотичності змінюється хвилею ненависті, розчарування та розколом суспільства на тих, що розуміють фундаментальні цінності та готові їх захищати, та тих, кому «какая разниця». Залишивши дослідження інформаційного простору більш досвідченим аналітикам, – спробуємо дати відповідь на запитання «чи є в української нації певні «кнопки» – особливості національного характеру, вміло натискаючи які, можна викликати певні настрої в суспільстві та змодельовати певні події? Адже історичний, культурний та соціальний шлях українців не міг не відобразитися на характері нації, його менталітеті. А саме менталітет визначає поведінку нації в певних історичних умовах, відповідає за систему цінностей, визначає сутність і форми відносин народу з його соціальним оточенням. Менталітет – від лат. mens (mentis) – розум, мислення, душевний склад) – сукупність соціально-психологічних настанов, автоматизмів та навичок свідомості, які формують способи бачення світу та уявлення людей, що

...не дозволяють розуміти, що такі типи організації повинні бути включені до цієї всеосяжної типології, оскільки вони регулярно проводять вибори кандидатів, мають успіх у виборах членів парламенту, формуючи частину коаліційного уряду на національному рівні та в декількох землях. Найпомітніші приклади партій руху у Західній Європі сьогодні двох типів: ліволібертарські партії та постіндустріальні крайні праві партії. Однак цей рід партійних типів слід розцінювати як «відкритий», оскільки його текучі організаційні характеристики можуть виявлятися найрізноманітнішими способами в інших частинах світу або впродовж історії. Це особливо підходить для новостворених партій до їх інституціоналізації (наприклад, Лейбористська Британія на початку XX століття та французькі голісти в 1958 року).

Політичні партії не виникають і не розвиваються безперервно, однолінійно.

Таким чином, і не існує єдиної моделі партії. Натомість зміни в організаційних формах, виборчих стратегіях, програмних цілях та ідеологічних орієнтаціях партій є продуктом численних причинно-наслідкових процесів – одні з них пов'язані з більш широкими, довгостроковими процесами соціальних чи технологічних змін, інші – із меншими: передбачуваною інноваційною поведінкою політичних та соціальних еліт. Якщо це правда, тоді було б помилкою покладатися на надмірно обмежену кількість типів партій. Це призведе до того, що науковці намагатимуться вторгнутися нові сторони у невідповідні моделі або перервати процес побудови теорії, невдоволено прийшовши до висновку, що існуючі теорії та моделі просто не відповідають усталеним партійним типам. Відповідно, представлена тут типологія – менш парсимонічна, але більш повно відображає реальну різницю партійних типів у всьому світі.

1. Martinez Cuadrado, 1969; Fusell, 1976.
2. Epstein (1967: ch. 6, «The Socialist Working-Class Party».
3. Barnes, Samuel H. (1967) Party Democracy: Politics in an Italian Socialist. Federation. New Haven, CT: Yale University Press.
4. Panebianco, Angelo (1988) Political Parties: Organization and Power. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
5. Farrell, David M. and Paul Webb (2000) 'Political Parties as Campaign Organizations', in Russell J. Dalton and Martine P. Wattenberg (eds) Parties Without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies.

Зан М. П.

*кандидат історичних наук, доцент,
докторант кафедри політології і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

**ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВО
У ВЛАДІ РОМСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ МЕНШИНИ
В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ТА УКРАЇНІ
(ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ)**

Упродовж травня-червня 2018 року в рамках науково-дослідницького стажування в Інституті політології філософського факультету Пряшівського університету в Пряшеві (за підтримки Національної стипендійної програми Словацької Республіки SAIA) нами було проведено анкетне опитування словацьких та українських експертів (по 25 представників із обидвох сторін). Головною метою стало з'ясування комплексу питань стосовно проблематики участі етнічних меншин у громадсько-політичному житті двох країн. Головний акцент було зроблено на співвід-

етнополітики Словаччини та України. регіональний контекст стосується, зокрема, Пряшівського краю Словаччини та Закарпатської області України.

Об'єкт студії. Перепис населення 2011 року в Словаччині зафіксував 105 738 ромів (2%). Поряд із цим за спеціальною методикою авторів «Атласу ромських громад» у 2019 році в країні нараховувалося біля 400 тис. представників ромської етнічної групи (8%) [4]. Ромська громада Словаччини розселена дисперсно. Водночас найбільш компактні групи ромів зосереджені на теренах Східної Словаччини: райони (окреси) Кошице, Спішська Нова Весь, Михайлове, Требішов, Кежмарок, Прешов, Вранов-над-Топльоу, Рожнява, Сабінов, Бардейов.

Деяко подібна ситуація в Україні, де перепис населення 2001 року задекларував 47 587 ромів (0,1%). Водночас подворові обстеження (станом на кінець 2017 року) лікарів-фтизіатрів засвідчили проживання у межах тільки однієї Закарпатської області 52 214 ромів [3, с. 106]. При цьому громадські активісти ромської громади заявляють про значно більші показники – 60–80 тис. чол. Фактично роми – друга, після угорців, етнічна меншина на Закарпатті. Значна чисельність ромів проживає також в Одеській та Донецькій областях, у Криму. Громадські лідери ромської громади визначають реальну чисельність ромів України в межах 200–400 тис. чол. Однак, на відміну від Словаччини, комплексних соціально-демографічних досліджень ромських громад в Україні поки що не проводилося.

Окремо варто зауважити, що злиденні умови життя переважної більшості ромів як Словаччини, так України в «місцях компактного поселення» (таборах) призводять до безграмотності, відсутності трудової кваліфікації. Це, в свою чергу, приводить до безробіття та зубожіння ромських родин, високого рівня захворюваності й смертності. Підсилює проблему й відсутність

суспільство. Низький рівень забезпечення соціально-економічних потреб безпосередньо віддзеркалюється на рівні політичної участі та представництва у владі. В середовищі ромів переважає парайкіальний та підданський типи політичної культури.

Результати дослідження. Громадсько-політичну участь ромів на рівні місцевих громад Словаччини 52% респондентів визначають «скоріш пасивною», а 32% – «пасивною». Тільки 8% опитаних вказали про «активну» та 8% – «скоріш активну» (половина з них є етнічними ромами, громадськими активістами Пряшівщини – М.З.) політичну репрезентацію представників ромської меншини Словаччини. Відзначимо, що за результатами місцевих виборів 2018 року в країні нараховується 557 депутатів-ромів і 46 старост ромського походження у місцевих громадах. Варто зауважити, що останнім часом кількість депутатів і старост ромського походження істотно збільшується. Зокрема, відповідно до результатів дослідження авторів «Атласу ромських громад в Словаччині 2013» серед депутатів місцевих рад було 426 (4,7%) ромів у 197-ми (18,4%) населених пунктах і 29 старост-ромів (2,7%). Найбільше їх у Пряшівському (159), Банськобистрицькому (152) та Кошицькому (101) краях [5, с. 62].

Прикметно, що тільки 1 словацький респондент визначив (поряд із угорцями) громадсько-політичну активність ромів Словаччини як «найбільш успішну». Водночас 72% словацьких респондентів розцінюють її як «найменш успішну». Варто відзначити, що тільки в 2012 році вперше в політичній історії країни ромський кандидат Петер Поллак (*Peter Pollák*) потрапив до національного парламенту. В 2019 році він обраний представником від Словаччини до Європейського парламенту. Попри 8% репрезентацію ромів у словацькому суспільстві, за результатами цьогорічних виборів (29 лютого 2020 року) до

партії «Звичайні люди та незалежні особистості». Це складає всього 2% народних представників (всього 150 депутатів) у Національній Раді Словачької Республіки.

Зауважимо також, що під час виборчих парламентських кампаній 2020 та 2016 років ромські партії Словаччини взагалі не брали участі. В 2012 році Партія ромського союзу Словаччини (Strana Rómskej únie na Slovensku) отримала всього 2 891 голос (0,11%). Партія ромської коаліції (Strana rómskej koalície) в 2010 році здобула 6 947 (0,27%) голосів виборців. Відносна активність ромських політичних сил емпірично фіксувалася в 1990-х роках, а в 2000-х пішла на спад. На початку 1990-х років Ромська громадська ініціатива Словачької Республіки (Rómska občianska iniciatíva SR), яка виникла в листопаді 1989 року, отримувала значно більшу підтримку виборців, але поступово втратила свої позиції. Зокрема, на парламентських виборах 1992 року політична партія здобула 18 343 (0,6%) голоси, 1994 року – 19 542 (0,68%), а в 2002 році – всього 8 420 (0,29%) голосів виборців. Тоді ж на виборах Політичний рух ромів Словаччини – РОМА (Politické hnutie Rómov na Slovensku – ROMA) набрав 6 234 (0,22%) голосів [2, с. 147].

Серед відомих політичних і громадських лідерів ромського походження на загальнонаціональному рівні Словаччини респонденти виділяють згаданого вище Петера Поллака, лідера Партії ромської коаліції Гейзу Адама (Gejza Adam), одного з керівників Партії ромського союзу Словаччини (в 2016 році перейменована на «Спорт до Кошиць і на Схід» («Šport do Košíc a na Východ» – М.З.) Франтішека Танка (*František Tanko*) та співробітницю Ромського інституту в Братиславі Клару Оргванову (*Klára Orgovánová*). На регіональному рівні словацькі експерти також зазначають про діяльність кошицьких політиків Гейзи Адама та Франтішека Танка. Окремо зауважують про

ційного центру ромської культури (Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry) Романа Чонки (Roman čonka) та Еріки Годльової (Erika Godlová), прашівського громадського діяча, доктора філософії Станіслава Ціни (Stanislav Cina).

На відміну від словацьких респондентів, 40% опитаних в Україні розцінюють громадсько-політичну участь представників ромських національно-культурних товариств як «скоріш активну», а 16% як «активну». Водночас 16% визначають її «скоріш пасивною», 20% – «пасивною», 8% зазначають про локальне («активна в деяких громадах») значення громадсько-політичної участі ромів. Варто зазначити, що 16% українських експертів виділяють ромів серед «найбільш успішних» етнічних меншин у державі. В той же час 20% вказали, що роми «найменш успішні» у громадсько-політичній сфері життя України.

На наш погляд, розподіл вітчизняних респондентів на практично дві протилежні групи засвідчує специфічні особливості участі ромів у громадському житті українського суспільства. З одного боку, йдеться про відсутність зацікавлення серед переважної більшості ромів політикою та громадськими справами, тому респонденти вказують про абсентеїзм ромської спільноти. З іншого, емпірично констатується бурхлива діяльність громадських організацій, які формуються за кланово-родинним принципом, особливо на Закарпатті [1]. Відтак ромські громадські організації переважно орієнтуються на освоєння грантових коштів із міжнародних фондів. Один респондент із м. Ужгорода слушно зауважив, що «якщо його не буде (фінансування – М.З.), то я сумніваюся, що вона (громадсько-політична участь – М.З.) буде активна».

Доволі симптоматично, що на загальнонаціональному рівні експерти не відзначили жодного з відомих ромських громадських лідерів України. Необхідно констатувати, що всі вони є

Харківщина – Микола Бурлуцький, Київ – Земфіра Кондур, Одещина – Володимир Кондур. Більшість респондентів (28%) регіональним ромським лідером на Закарпатті визначила депутата Ужгородської міської ради Мирослава Горвата; 12% вказали про регіональне лідерство голови Закарпатської асоціації ромських громадських організацій «Скгіпе» («Єдність») та культурно-освітнього товариства «Романі яг» Аладара Адама. По 1 респонденту відзначили лідерські якості голови обласного товариства ромів «Романі чгіб» («Ромська мова») Бориса Бучка, очільниці товариства циган Закарпаття «Рома» Світлани Адам та голови обласної молодіжної громадської організації «Гідність» («Патів»), журналіста телеканалу «21 Ужгород – 21 Ungvár» Віктора Човки.

Висновки. Порівняльний аналіз включеності ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя засвідчує істотні переваги етнополітичного менеджменту Словачької Республіки над Україною. Політичне представництво ромів у Словаччині інституційоване через відповідні державні структури, політичні партії. Натомість в Україні наявна конкуренція за освоєння грантових коштів серед ромських громадських організацій на рівні окремих регіонів. Власні ці суперечності політичної репрезентації ромів засвідчили в своїх відповідях словацькі та вітчизняні експерти.

Список літератури:

1. Габрин П., Зан М. Сім'я та родинні зв'язки у громадському середовищі ромів Закарпаття (Україна). *Rómovia – rodina – príbuzenstvo. Interdisciplinárny pohľad Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Časť I / Prešovská univerzita v Prešove. Centrum jazykov a kultúr národnostných menšín. Ústav rómskych štúdií. Prešov, 2019. S. 53–60.*

політичне життя країн Центрально-Східної Європи (на прикладі Румунії, Угорщини та Словацької Республіки). *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2019. Вип. 24. С. 141–150.

3. Туберкульоз в Закарпатті (аналітично-статистичний довідник за 2014–2018 роки) / Розробники : В. В. Скрип, Л. Ю. Марковцй, Т. В. Шевчук. Ужгород : Обласне клінічне територіальне медичне об'єднання «Фтизіатрія», 2019. 119 с.
4. *Ábel Ravasz predstavil nový Atlas rómskych komunit – trendy sú pozitívne. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky*. Дата оновлення: 04.09.2019. URL : https://www.minv.sk/?spravy_rk&sprava=abel-ravasz-predstavil-novy-atlas-romskych-komunit-trendy-su-pozitivne (дата звернення : 12.03.2020).
5. *Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013* / A. Mušinka, D. Škobla, J. Hurrle, R. Matlovičová, J. Kling. Bratislava : UNDP, 2014. 120 s.

Козерод О. В.

*доктор історичних наук,
старший науковий співробітник*

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ (2018-2019 РР.)

Бурхливі події у політичному житті у Великої Британії, пов'язані із Brexit, викрили протягом останніх місяців низку проблем, зокрема у сфері міжнаціональних відносин. Поляри-